یادداشت

ایران؛ جهانی با هزار روایت

شرق: شاید در بین بیشتر ما افرادی باشند که روزی قصد مهاجرت داشته‌اند ولی هرچه بیشتر با جاذبه‌های بومی و طبیعت کشور آشنا شده‌اند، تصمیمشان برای ماندن هم بیشتر شده است. به باور بسیاری ایران، جهانی با هزار روایت است و همه ما ایرانی‌ها باید درباره تک‌تک آنها اطلاعات داشته باشیم. برای همین با وجود نزدیک‌شدن به تعطیلات عید و شروع سفرهای استانی، بهتر است علاوه بر تفریح، به قصد شناخت جاهای جدید این کشور پهناور عزم سفر کنیم. دیدنی‌های ایران کم نیست که در این گزارش تنها به تعدادی از آنها اشاره می‌شود که دیدن آنها مملو از معنا خواهد بود.

زیگورات

معابد چغازنبیل یا زیگورات در حوالی شوش استان خوزستان واقع شده است که کشف آن به سال ۱۹۳۵، هم‌زمان با حفاری کارکنان شرکت نفت، مربوط می‌شود. این معبد بخشی بر جای مانده از یک شهر باستانی در دوره ایلامی‌هاست. با توجه به اهمیت این بناها برای تمدن ایلامی، بهترین مصالح در ساخت آنها مورد استفاده قرار گرفتند. ارزش بین‌المللی این جای دیدنی ایران در حدی است که سازمان یونسکو آن را از نقاط جذاب گردشگری در ایران معرفی کرده است.

باداب‌سورت

باداب‌سورت با چشمه‌های رنگی بی‌مانندش یکی از بهترین جاهای دیدنی ایران در شمال مازندران است. این منطقه یک چین‌خوردگی در رشته کوه البرز است که چشمگیر و زیباست. در باداب‌سورت، به عنوان یکی از جاهای دیدنی کشور ایران، سازه‌های زیبا و پله‌ای‌شکل در طول هزاران سال به وسیله جریان آب دو چشمه آب گرم پدید آمده‌اند و منظره‌ای بی‌نظیر و شگفت‌انگیز ایجاد کرده‌اند. سازمان میراث فرهنگی چشمه‌های این منطقه دیدنی ایران را در سال ۱۳۸۷ با عنوان دومین میراث طبیعی ایران پس از کوه دماوند ثبت کرد. این چشمه زیبا و رنگارنگ پس از چشمه پاموک کاله در ترکیه دومین چشمه آب شور دنیاست.

دریاچه‌گنج

دریاچه گنج یا تخت سلیمان در شهر تکاب استان آذربایجان غربی قرار گرفته است. به دلیل پیداشدن گنج‌های بی‌شمار در این دریاچه، آن را گنج نام‌گذاری کرده‌اند. در باور بومیان، این دریاچه محلی بوده که حضرت سلیمان عصای خود را کوبیده است. دریاچه گنج آب و هوای خوش و دلچسبی به ویژه در فصل بهار دارد. همه ساله تعداد زیادی از گردشگران خارجی از این دریاچه کهن بازدید می‌کنند.

دریاچه‌مهارلو

یکی از جاذبه‌های توریستی اعجاب‌انگیز در شهر شیراز، دریاچه مهارلو است. موضوع شگفت‌انگیز در این جای دیدنی ایران، سرخ‌بودن رنگ دریاچه است. علت ایجاد این رنگ تشکیل جلبک‌هایی است که با تبخیر آب و افزایش غلظت نمک ایجاد می‌شوند. برای بسیاری از گردشگران، هارمونی رنگ زیبای حاصل از ترکیب نمک سفید و سرخی دریاچه خیره‌کننده است.

آبشارمارگون

آبشار زیبای مارگون، از جاهای قشنگ ایران در شرق یاسوج است. علت نام‌گذاری این آبشار به این دلیل است که جریان آب مانند مار به سمت پایین دامنه‌های کوه جاری می‌شود. پوشش گیاهی سرسبز جنگلی و درختان سر به فلک کشیده‌ای را در این جای دیدنی ایران می‌توانید مشاهده کنید.

روستای کندوان

روستای کندوان را می‌توان یکی از زیباترین جاهای دیدنی ایران برشمرد. این روستا در آذربایجان شرقی قرار گرفته است. تاریخچه غارهای آن قدمتی طولانی دارد. امروزه این مکان را به عنوان روستای صخره‌ای جهان می‌شناسند.

دخمه‌زرتشتیان

یکی از جاهای معروف ایران در شهر یزد دخمه زرتشتیان یا برج خاموشان است. این مکان یکی از جاهای دیدنی ایران است که رازهای فراوانی را در خود نهان دارد. برج خاموشان برای باستان‌شناسان می‌تواند گزینه‌ای مهیج باشد. این برج روی کوهی کم‌ارتفاع و در منطقه صفائیه قرار گرفته است. زرتشتیان باور داشتند که با فوت هر شخص، امکان آلوده‌شدن جسد او توسط شیاطین وجود دارد. از همین رو، بدن او را در بالای این برج دفن می‌کردند. بازدید از این برج‌های خاموش ممکن است وقت زیادی از شما بگیرد. اما بدون شک برایتان هیجان‌انگیز خواهد بود.

یک گره اخلاقی که همیشه باید در صنعت توریسم و فصول گردشگری آن را جدی گرفت

خطر همیشگی تخریب بناهای تاریخی

شرق: تصویری از پرتاب بمب دست‌ساز به کتیبه‌های تاریخی گنجنامه در استان همدان که روزهای گذشته منتشر شد، زمینه نگرانی بیشتر مردم از تخریب بافت‌های تاریخی را ایجاد کرد.

البته پیش از این هم بارهای بار شاهد تخریب‌های مختلف بناهای تاریخی بوده‌ایم؛ از یادگاری نوشتن بر دیوار بناها تا حکاکی بر روی آثار مهم تاریخی که هرکدام به نوعی نشان از عدم مراقبت کافی مسئولان دارد. همچنین با شروع تعطیلات و افزایش گردشگری مردم، لازم است تا در رابطه با محافظت از محیط پیرامون برای مردم فرهنگ‌سازی جدی صورت گیرد؛ از اهمیت به طبیعت تا بناها و مکان‌های تاریخی که بخشی از هویت جمعی ما تلقی می‌شوند.

یک اتفاق ناخوشایند در همدان

حمیدرضا حیدری، معاون میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی همدان، با ابراز تأسف درخصوص این اتفاق ناخوشایند اظهار کرده بود: هم‌اکنون گروهی برای بررسی تخریب کتیبه‌ها و نیز رفع اثر به گنجنامه اعزام شده‌اند. مهرماه امسال نیز به دنبال بالارفتن یک مرد جوان از کتیبه‌های گنجنامه همدان، اقدام به نرده‌کشی محل کردیم و محیط دوربین نیز دارد. نمی‌دانیم دیگر چطور حفاظت کنیم و هیچ کاری نمی‌توان کرد. نیروهای شهرداری همدان از طریق دوربین‌های مداربسته در حال بررسی وضعیت پیش‌آمده هستند و پیگیری قانونی را در این خصوص خواهیم داشت.

خسارت‌های جبران‌ناپذیر

با وجودی که همیشه گردشگران دغدغه‌مند به فکر تقویت آثار باستانی هستند، اما بسیاری هم خسارت‌هایی را به محیط وارد می‌کنند. موضوعی که سال‌های سال است باعث نگرانی متخصصان این حوزه است. حتی پیش از این هم در سال‌های ۹۵ پورفرج، مدرس رشته مدیریت جهانگردی دانشگاه علامه طباطبایی گفته بود: یکی از تهدیدهای انسانی و کاملا قابل کنترل فرهنگ بومی که میراث فرهنگی ملموس کشور را تهدید کرده و خسارت‌های جبران‌ناپذیری به آن وارد می‌کند، ونداليسم است. فرهنگ‌سازی کاربردی‌ترین و کم‌هزینه‌ترین راه در حفظ بناهای تاریخی از تخریب‌های انسانی است. هدف از ایجاد کمپین مقابله با یادگاری‌نویسی بر روی آثار تاریخی، ایجاد یک موج فرهنگی برای حساس‌کردن جامعه به داشته‌های فرهنگی و هویتی خود است. توسعه پایدار گردشگری به آن معناست که اگر جامعه را ترغیب به بازدید از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی می‌کنیم، در کنار آن کار آموزش و ارتقای سطح آگاهی عمومی بر لزوم حفظ میراث فرهنگی را انجام دهیم. برای توسعه پایدار گردشگری باید فاصله صنعت با مراکز دانشگاهی به حداقل ممکن برسد. به همین منظور، در روز جهانی بناها و محوطه‌های تاریخی، بنر سفیدی توسط دانشجویان رشته مدیریت جهانگردی پردیس تحصیلات تکمیلی دانشگاه علامه طباطبایی در اختیار بازدیدکنندگان قرار خواهد گرفت تا نظرات خود درباره عمل غیرفرهنگی یادگاری‌نویسی بر روی آثار تاریخی را اعلام کنند. طبق نظر تیموثی، به نظر می‌رسد در ذهن انسان چیزی وجود دارد که باعث می‌شود وی بخواهد در زمان بازدید از یک مکان جالب و مهم از خود یک نشانه و علامتی به جا بگذارد. متداول‌تر از آن، تمایل گردشگران به برداشتن قطعه‌ای از یک مکان باشکوه و بردن آن به خانه‌شان است تا به دیگران ثابت کنند که آنها به مکانی مهم سفر کرده‌اند یا به‌طور ساده به خاطر اینکه آنها می‌خواستند مالک بخشی از تاریخ باشند. حک‌کردن نام‌ها، تاریخ و نظرات در رابطه با مکان مورد بازدید، از انواع معمول دیوارنوشته‌ها بر روی آثار تاریخی است. این موضوع نه‌تنها از حس معنوی مکان و تجربه زیباشناختی می‌کاهد، بلکه ارزش علمی برخی اماکن را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. اگرچه نقاشی‌هایی که با اسپری کشیده می‌شوند، از لحاظ پاک‌سازی و ترمیم راحت‌تر از پاک‌کردن دست‌نوشته‌ها هستند، ولی هر دو عمل بی‌نهایت مخرب هستند. برخی مواقع آسیب واردشده از طریق فرایند پاکسازی به این اماکن، بیشتر از خود تخریب است؛ میزان این آسیب بسته به مصالحی که در ساخت مکان استفاده شده، ماهیت یادگاری‌ها و نوع روش مورد استفاده برای ترمیم (شیمیایی، شن‌پاشی یا نقاشی‌کردن) متفاوت است. امروزه همین مسئله چهره بسیاری از بناهای تاریخی‌مان را زشت و نامناسب کرده است و این مسئله دو نوع آسیب جدی دارد؛ اولی تخریب میراث باستانی است و دومی که بسیار هم مهم‌تر است، نشان‌دهنده فرهنگ معاصر و جاری مردمان است که چگونه از یادمان‌های تاریخی کشورمان مراقبت و حفاظت می‌کنیم.

تخریب آثار تاریخی جرم است

یکی از شهرهایی که همیشه در آن گردشگر در رفت و آمد است، اصفهان است که بارها با یادگاری‌نویسی و تخریب آثار تاریخی روبه‌رو بوده است. حتی مدیر سیما و منظر شهری شهرداری اصفهان در سال ۹۶ اعلام کرده بود: نوشتن یادگاری، شعارنویسی یا نقاشی در محوطه‌های شهری جریمه دارد و پیگرد قانونی می‌شود، اما بر اساس مفاد قانون مجازات اسلامی، هرگونه تخریب آثار تاریخی که یکی از مصادیق آن همین یادگارنویسی‌هاست، جرم تلقی می‌شود. هر چیزی که به دیوارها نوشته شده باشد و دال بر تبلیغات و اطلاع‌رسانی باشد، نوعی تخلف است، مگر اینکه با سازمان زیباسازی شهرداری اصفهان از قبل هماهنگ شده باشد و سپس اقدام شود. ما در شهری زندگی می‌کنیم که ۵۰۰ سال پیش از رنگ‌ها و نقش‌های زیبا به بهترین شیوه در ساخت بناها استفاده می‌شده است و امروز هم سیما و منظر شهر اصفهان باید در شأن هویت شهر اصفهان باشد. در شهر اصفهان مشاهده می‌شود بیشتر مسافران از روی ناآگاهی به وسیله ابزارهای مختلف، اقدام به شعارنویسی و یادگاری بر پیکره آثار تاریخی می‌کنند. در اماکن تاریخی مسئولیت اصلی رفع دیوارنویسی‌ها با میراث فرهنگی است اما در محوطه‌های تاریخی مثل پل‌های تاریخی خواجو و سی‌وسه پل که محدوده‌های شهری به شمار می‌روند، امحای یادگاری‌های نوشته‌شده با همکاری میراث و شهرداری و به‌کارگیری متخصصان مربوطه انجام می‌شود. نوشتن یادگاری، شعارنویسی یا نقاشی در محوطه‌های شهری جریمه دارد و پیگرد قانونی می‌شود، اما بر اساس مفاد قانون مجازات اسلامی، هرگونه تخریب آثار تاریخی که یکی از مصادیق آن همین یادگارنویسی‌هاست، جرم تلقی می‌شود.

گردشگری باید حامی میراث فرهنگی باشد

صنعت گردشگری در راستای حمایت از میراث فرهنگی کشور شکل گرفته؛ موضوعی که محمدمهدی کلانتری، پژوهشگر میراث فرهنگی و متخصص بافت و بناهای تاریخی، در روزهای قبل درباره آن گفته بود: اگر گردشگری موجب حفاظت و مرمت میراث فرهنگی شود، مجاز و پسندیده است و اگر موجب تخریب آن شود جایز نیست. گردشگری به سازمان میراث فرهنگی الحاق شد که حامی و موجب اعتلای آن شود، نه اینکه موجبات تخریب آن را فراهم کند. در برخی تخریب یا نقش حریم‌ها در بافت تاریخی اصفهان، عنوان می‌شود که برای رونق گردشگری باید به سرمایه‌گذارها میدان داد و از آنان حمایت کرد، اما سؤال اینجاست که آیا حمایت از سرمایه‌گذار صنعت گردشگری واجب‌تر است یا حفاظت از میراث فرهنگی و رعایت حریم‌های منظری؟ اگر سرمایه‌گذار به بناها و بافت تاریخی به‌عنوان میراث فرهنگی بشری و رعایت حریم آنها پایبند است، قدمش روی چشم همه جا دارد، اما اگر قرار باشد به خاطر رونق گردشگری، میراث فرهنگی قربانی یا تخریب شود، باید عطای گردشگری را به لقایش بخشید. با توجه به تخریب یک خانه قاجاری و دو باب خانه پهلوی در جنوب میدان نقش جهان، بیان می‌شود که دو بنای پهلوی و دو جبهه بنای قاجاری ارزش تاریخی نداشته و تنها جبهه شمالی بنای قاجاری ارزشمند بوده و مجوز تخریب به خاطر عدم ارزش این بخش‌ها و برای حمایت از سرمایه‌گذار جهت ایجاد کاربری گردشگری- اقامتی در این بافت تاریخی داده شده است؛ باید گفت همان دو بنای پهلوی نزدیک به صد سال از زمان ساخت‌شان گذشته و طبق عرف جهانی، جزء میراث بشری به شمار می‌آید و می‌بایست توسط نهاد میراث فرهنگی ستاره‌دار یا حائز ثبت یا واجد ارزش قلمداد می‌شد.

نگاه

آفرودسواری یک خطر جدی برای طبیعت ایران

شرق: با شروع تعطیلات نوروز احتمالا موجی از آفرودسواران هم راهی مراتع و جنگل یا کویرهای کشور می‌شوند؛ اما این نوع گردشگری خطرات جبران‌ناپذیری برای طبیعت ایران به همراه دارد. در همین مورد اندیشکده ارزش مقاله کاملی نوشته است که این نوع سفرکردن عواقبی خطرناک‌تر از حضور شکارچی در طبیعت را به همراه دارد. در بخشی از آن هم اشاره کرده بود: رفتار آفرودبازان به مراتب از شکارچیان خطرناک‌تر و مخرب‌تر است. آنها گیاهان را در ابتدای بهارلِه می‌کنند، جانوران را در مسیر می‌کُشند، با کوبیدن خاک در حساس‌ترین اکوسیستم‌ها، باروری آن را به حداقل می‌رسانند، باعث انتشار گردوخاک در هوا و در علفزار و مناطق مرتفع کوهستانی شده که فتوسنتز صدها هزار بوته را مختل می‌کند و با رفتن به عمق مناطق بکر، راه‌های جدید به مناطق حساس باز شده است. متأسفانه دیده شده است گاهی اوقات کاروان‌هایی از ۱۰ و ۲۰ خودرو به ریگ جن و لوت و به‌تازگی به قله‌های کوهستانی سفر می‌کنند و در محل اتراق هم با کندن شاخه‌ها، قطع درختان، درختچه‌ها و بوته‌ها آتش برپا می‌کنند. گاهی پیش می‌آید که ماشین‌های آفرود برای بالابردن هیجان و کسب لذت بیشتر درون چاله‌های آبی که عمری تا صد سال دارند و آبشخور حیوانات است، می‌روند و چندین ماشین از آن عبور می‌کنند و نتیجه آن چیزی جز تخریب این آبشخورها نیست. یکی از عوامل از بین رفتن دوزیستانی مانند وزغ تالشی (گونه رو به انقراض و بااهمیت) در ارتفاعات کوهستانی شهرستان بهشهر، چرخ‌های ماشین گردشگران و افراد محلی‌ها بوده است. گاهی آفرودبازان که آگاهی‌های لازم را ندارند، برای خوش‌گذرانی بوته طاقی را از بین می‌برند، بدون آگاهی و توجه به اینکه بوته‌های طاق که به‌سختی در مناطق کویری رشد می‌کنند، مادر گونه‌های دیگری نیز هست و اگر از میان برود، کل پوشش گیاهی منطقه را دچار مشکل می‌کند. خودروهای دو دیفرانسیلی با ایجاد سروصدا و برهم‌زدن آرامش طبیعت، موجب سرگردانی جانورانی می‌شوند که مناطق زندگی‌شان محدود است و چندپاره شده است و برای گریز از شرایط مجبورند از جاده‌های مرگ بگذرند. ورود خودرو به این مناطق آرامش حیات وحش را به هم می‌زند و تعدادی جانور زیر چرخ این ماشین‌ها له می‌شوند. کشوری که در سال چند صد میلیون دلار برای کنترل ریزگرد در آن خرج می‌شود، رفتار آفرودبازان، میزان هزینه برای کنترل ریزگردها را گسترده‌تر می‌کند. تعداد زیادی چشمه‌ها، جویبارها و رودخانه‌های زلال با این حجم عبور خودروهای آفرود آسیب خواهند دید. آفرودبازان علاوه بر اینکه باعث نابودی گیاهان و جانوران می‌شوند، در اکوسیستم‌های حساس با نابودی گیاهان باعث ناپایداری خاک و ماسه شده و مسبب تشدید ریزگردها می‌شوند.

جدول ۴۷۳۷ طراح: بیژن کورانی

افقی:

۱- پرتویی الکترومغناطیسی- روز جشن- چهارمین روز هفته ۲- مقدور و ممکن- پرده سینما- ثروتمند ۳- ظلم و جور- پهلوان تورانی شاهنامه- دندان‌های نیش ۴- خوش‌آوازه- سرافراز- از انجیل‌های معتبر ۵- رمان مشهور رضا امیرخانی- معادل فارسی تیتر- پهلوان ۶- سرمایه جاودانی است- مستقیم- پیامبری که نامش دو بار در قرآن آمده ۷- برادر عرب- دارای اراده قوی- ضعیف و لاغر ۸- جگرگوشه والدین- سنگین‌ترین حیوان- رادار ۹- فیلمی ساخته رسول ملاقلی پور- رمانی نوشته امیرحسن چهل‌تن- غوزه پنبه ۱۰- خوراکی از اسفناج- معادل فارسی کابل- عقیده ۱۱- نقشه انگلیسی- اتاق ریلی- شاعر سرشناس ادبیات شیلی ۱۲- زنگ جرس- آتشخانه- درگیری‌داشتن ۱۳- صندلی دندان‌پزشکی- تاریخ‌نگار- نکویش جاودان ماند ۱۴- سازمان فضانوردی آمریکا- هدایت‌شدن- پیشوندی در دستگاه یکاهای بین‌المللی به معنی هزار ۱۵- بسیار مرموز و حیله‌گر- برکت سفره- ششمین خلیفه اموی.

عمودی:

۱- ناپیدا- قهوه فوری- مدفن امام سجاد(ع) ۲- جریان متناوب برق- رمانی از جولی کلارک، نویسنده آمریکایی ۳- زورگو- قدرت- خبرگزاری ایتالیا ۴- قومی از نژاد آریایی- ستایشگر- یاد...مهربان آید همی ۵- دعاهای زیر لب- بی‌سروصدا ۶- صفتی برای خورشید- از آبزیان مهم دریاهای جنوب ایران- ضمیر سوم‌شخص ۷- تنها- خستگی‌ناپذیر- قسمتی از گوش ۸- واحد پول ارمنستان- همگرایی- خوش‌اندام ۹- ژانری در سینما- شهرستانی در استان سیستان و بلوچستان- بالاپوش بلند مردان قدیم ۱۰- راز مگوی خانم‌ها- پسر گودرز که در جنگ یازده‌رخ کشته شد- پس از خلع محمدعلی شاه قاجار به ریاست شهربانی تهران رسید ۱۱- جنگ و جدال- اسب آزموده ۱۲- رفتن- چاک‌خورده- آش هفت‌دانه ۱۳- خوابیده- یک نفر- نقاش ایتالیایی عهد رنسانس ۱۴- پایتخت اسلواکی- قابل اجرا ۱۵- اولین مقتول تاریخ- سدی در استان همدان- بتی در عصر جاهلی.

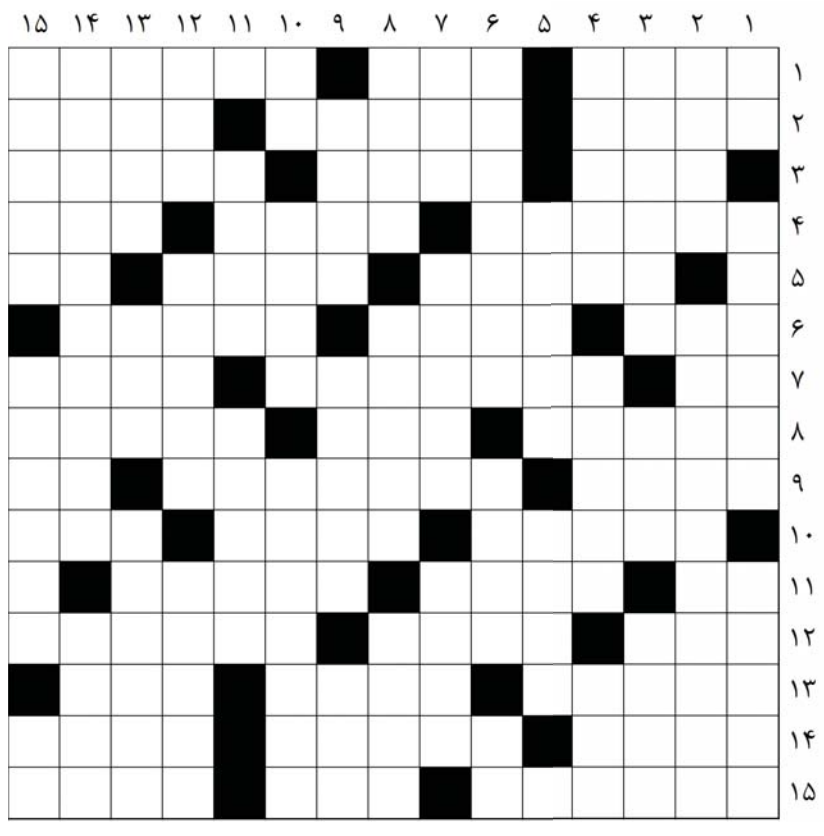

حل سودوکو ۳۷۳۲

۸	۶	۹	۱	۷	۲	۴	۵	۳
۵	۲	۷	۳	۶	۴	۱	۸	۹
۴	۳	۱	۵	۸	۹	۶	۷	۲
۲	۴	۵	۸	۹	۷	۳	۶	۱
۷	۹	۶	۲	۱	۳	۸	۴	۵
۳	۱	۸	۶	۴	۵	۲	۹	۷
۱	۷	۲	۴	۵	۸	۹	۳	۶
۹	۸	۳	۷	۲	۶	۵	۱	۴
۶	۵	۴	۹	۳	۱	۷	۲	۸

۷	۹	۸	۱	۳	۲	۶	۵	۴
۱	۶	۵	۷	۸	۴	۳	۹	۲
۴	۳	۲	۹	۵	۶	۸	۷	۱
۶	۴	۳	۵	۷	۱	۲	۸	۹
۲	۸	۱	۳	۶	۹	۵	۴	۷
۹	۷	۶	۲	۴	۸	۱	۳	۵
۳	۲	۴	۶	۹	۵	۷	۱	۸
۸	۱	۷	۴	۲	۳	۹	۶	۵
۵	۵	۹	۸	۱	۷	۴	۲	۳

حل جدول ۴۷۳۶

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	س	ن	ک	ن	و	ر	د	ی	■	ب	ی	ک	ا	ر	ی
۲	ا	ی	ل	ا	ت	■	ز	خ	م	ی	■	ا	ن	ک	م
۳	ل	ک	■	ش	د	ی	د	■	د	ش	ا	ر	ژ	■	ی
۴	ک	و	ز	ت	■	ی	ل	ا	■	م	د	ی	و	ن	
۵	■	ت	د	ا	غ	ی	■	م	ح	ص	ل	■	ن	ی	ا
۶	م	ی	و	■	ت	ر	ب	ا	■	ف	ت	و	■	ش	ل
۷	ح	ن	ب	ل	ی	■	ی	ز	د	ی	■	ح	د	ی	د
۸	م	■	ن	و	ق	ل	م	■	م	ن	ت	ش	ر	■	و
۹	د	ر	د	و	■	ه	ا	ر	■	ا	ت	و	ا	ل	
۱۰	ا	ی	■	ر	و	ی	■	د	ل	ا	ک	■	غ	ل	ه
۱۱	ح	و	ر	■	ص	ن	د	ل	■	چ	ا	پ	ک	ر	■
۱۲	ص	ف	و	ر	ا	■	ه	ا	و	ا	■	ن	و	ح	ه
۱۳	ا	■	ب	ا	ل	ک	ن	■	خ	ر	ا	ج	■	م	ا
۱۴	ی	ا	ن	ه	■	ژ	ا	ه	ی	■	س	ر	ک	ا	ر
۱۵	ی	ک	د	ن	د	ء	■	ک	م	ی	ت	ه	ف	ن	ی

سودوکو سخت ۳۷۳۳

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

								۷
۹	۲		۱			۴		
	۳				۸			
		۱	۸	۳		۹		
۸				۹				۳
		۵		۲	۷	۱		
			۵				۶	
		۳			۴		۷	۹
۷								

سودوکو ساده ۳۷۳۳

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

		۳				۸	۱	۷
	۷		۱	۸				۳
۸			۷			۲	۵	
۲		۵	۶	۴			۹	۸
۶	۴			۹	۸	۱		۲
	۳	۲			۹			۵
۹				۲	۶		۷	
۷	۶	۸				۴		